Zelenka, Miloš

René Wellek a Karlova univerzita : marginálie k dějinam české komparastiky

In: Pospíšil, Ivo; Zelenka, Miloš. *René Wellek a meziválečné Československo : (ke kořenům strukturální estetiky)*. Vyd. 1. V Brně: Masarykova univerzita, 1996, pp. 81-89

ISBN 8021014334

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/122803
Access Date: 27. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

5. René Wellek a Karlova univerzita. Marginálie k dějinám české komparatistiky

MILOŠ ZELENKA

V Archívu Karlovy univerzity v Praze se nalézá pozůstalost René Wellka spjatá s jeho meziválečným vědeckým a pedagogickým působením v této instituci. Rozsahem nevelký soubor tvoří pramenné listiny oficiální povahy z let 1931–1939, které lze tematicky rozčlenit do dvou oddílů: 1. materiália týkající se Wellkovy docentské habilitace z roku 1932 (posudky, protokoly o habilitačním kolokviu apod.) a 2. úřední agenda profesorského sboru FF UK, která se váže k podání, průběhu a ukončení badatelova lektorátu na londýnské School of Slavonic Studies (služební smlouva, Wellkova korespondence s profesorským sborem FF UK, Mathesiova písemná doporučení apod.).

Z Wellkovy pozůstalosti nejcennější výpovědní hodnotu obsahuje Posudek komise o habilitaci Dra René Wellka z dějin anglické literatury a vyjádření J. B. Kozáka k badatelově habilitační práci Immanuel Kant in England 1793–1838. K získání docentury, která se stala důležitým mezníkem ve vývoji Wellkovy vědecké kariéry, vyzvali mladého badatele jeho učitelé z univerzity, anglista V. Mathesius a germanista O. Fischer.[1] Dějiny anglické literatury byly na Karlově univerzitě samostatně zastoupeným oborem, pro který se roku 1913 habilitoval na pražské filozofické fakultě F. Chudoba a který byl uvolněn roku 1920 jeho jmenováním ordinářem na Masarykově univerzitě v Brně. Doložili jsme, že Wellkův původní zájem o germanistiku, který se rozšířil o konfrontační studium anglické a německé romantiky, souvisel především s úvahami o sváru vědeckého a uměleckého v literárněhistorickém výzkumu a také s formulací jistého „světoobčanství", které se nechtělo politicky ani badatelsky vázat na poznání dílčí národní literatury. Studium na FF UK v letech 1922–1926 Welek úspěšně uzavřel doktorskou promocí (21. 6. 1926) a obhajobou disertační práce věnované Carlyleovi a německé romantice.[2] Mathesius s mladým badatelem poté počítal na místo asistenta schopného vést semináře z dějin anglické literatury, jako podmínku kladl další pedagogickou a studijní praxi v některé z anglosasky mluvících zemí. Wellek ještě před obhajobou disertace — v březnu 1926 — souhlasil s eventuální stáží v Anglii nebo USA, navíc nabízené místo odborného knihovníka v pražském Klementinu jej neuspokojovalo finančně ani vědecky. Nabídku na místo lektora němčiny na univerzitě v Minneapolis v USA Wellek odmítl pro nevýhodné materiální podmínky, nakonec se rozhodl využít stipendium poskytované ministerstvem školství a národní osvěty do Londýna, přičemž osobní zodpovědnost za uchazeče v tomto případě přebírali doporučující profesoři a jejich vědecké garance. O. Fischer a V. Mathesius pobyt v zahraničí schválili s tím, že Wellek si bude připravovat materiál k habilitační práci. Zatímco V. Mathesius orientoval mladého badatele

ke studiu středověké anglické literatury 16. a 17. století, Wellek předpokládal setrvat u svého tématu anglické romantiky.

Zahraniční lektorát trval celkem pět let (1926–1930). Po krátkém pobytu v Londýně, kde Wellek do července 1927 studoval v knihovně Britského muzea a oxfordské Bodleyany, nakonec v září 1927 odjel na základě jednoročního stipendia pro mladé vědecké pracovníky na Princetonskou universitu v USA jako badatelský stipendiant (research fellow) na Graduate College (anglistické oddělení). V letech 1928–1929 působil ve funkci instruktora němčiny na slavné Smith College v Northamptonu. Vzhledem k tomu, že americké imigrační zákony nedovolovaly v USA vyučovat, ale pouze studovat, Wellek se paralelně zapsal do postgraduálního kursu na Harvardově univerzitě, s jejíž bohatou knihovnou se seznámil o prázdninách 1928. Podrobný Posudek o habilitaci, který mj. dokumentuje i Wellkův vědecký pobyt v Anglii a USA, k tomu uvádí: „V té době si sbíral materiál pro knihu o anglické estetice XVIII. století. V té souvislosti s tím našel některé nové prameny o pronikání Kanta do Anglie a soustředil se pak na toto téma. V roce 1929 až 1930 byl zase na princetonské univerzitě, tentokráte jako instruktor němčiny. Současně byl zapsán na Kolumbijské univerzitě v Novém Yorku. Na zpáteční cestě ze Spojených států pobyl opět v Anglii, aby doplnil svůj materiál pro knihu o Kantově filozofii v Anglii.“[3]

Vedle úspěšně se rozvíjejících vědeckých styků Wellek se v New Yorku na doporučení V. Tilleho seznámil s Tomášem Čapkem (1861–1950), význačným historikem české emigrace a prezidentem české Bank of Europe, který jej materiálně podpořil a také uvedl do rozporuplného prostředí čechoamerické komunity. Zároveň jako znalec a bibliograf krajanského tisku vyzval mladého badatele ke zpracování kulturních dějin Čechů v Americe.[4] Wellka však nezajímala popisná dokumentace českého vystěhovalectví, ale literární reflexe Ameriky jako netradičního civilizačního fenoménu v českém umění; na rozdíl od anglicko-českých relací, které později kriticky zachytil v několika studiích, mu pro toto téma chyběl hlubší pramenný podklad, navíc Wellek neměl možnost vzhledem k blížícímu se termínu odjezdu z USA shromáždit dostatečné množství pramenů a tak ze zamýšlené spolupráce s T. Čapkem nakonec sešlo.[5] V korespondenci s O. Fischerem Wellek v lednu 1929 vyjádřil přání po svém návratu učit a badatelsky působit na Karlově univerzitě. Své dojmy ze zahraničních stáží shrnul několika slovy: „ ... počítám s ideálem, že budu moci učit na Karlově univerzitě ... bez sebechvály mohu říci, že jsem rostl vědecky i ve zkušenostech praktických jako učení a administrace“.[6]

Zážitky ze své zahraniční stáže Wellek zhodnotil ve studiích Co jsou to anglické university? (1927) a Dojmy z Ameriky (1930), v nichž esejisticky konfrontoval angloamerický systém vědecké výchovy a vzdělávání s českým univerzitním školstvím.[7] Podle badatele civilizační aristokratismus a přerušení myšlenkové souvislosti s Evropou vedlo v americké společnosti k jisté dvoukolejnosti vzdělání, jemuž chybělo vědomí kontinentální tradice. Naopak poznání

struktury a specifického způsobu fungování oxfordské a cambridžské univerzity po reformách z počátku 20. století jej přimělo k názoru o významu vědecké kontinuity pro výchovu nového dorostu. Systém českého vzdělání založený na nefunkčním prolnutí vědy a praktické výchovy Wellek považoval za odvozený z německého drilu; pozitivní demokratizace výuky však ve svých důsledcích nepřinesla stejně pozitivní rozvoj vědy: omezila reálnou váhu akademických hodností a zvýšila počet tzv. intelektuálního proletariátu degradujícího úroveň výzkumu, který by u nás jako v Anglii měl zůstat produktem úzké společenské vrstvy. Wellkova představa o plodném oddělení špičkové vědy a základního vzdělání však neznamenala intelektuální elitářství, ale byla logickým vyústěním obdivu k historicky vzniklému systému anglického univerzitního života.[8]

Koncepci své habilitační práce a praktickou stránku jejího podání Wellek korespondenčně konzultoval od roku 1928 s V. Mathesiem, který souhlasil s anglickou verzí práce. S odvoláním na precedenční případ německy vydané habilitace orientalisty J. Rypky[9] si však kladl podmínku, že spis musí být předložen vytištěný, a to s přiloženými posudky cizích odborníků; zároveň Wellka upozornil, že soupis vědeckých statí bude třeba doplnit větším a samostatným pojednáním z dějin starší anglické literatury.[10] Srovnávací, anglicko-německé téma, které odpovídalo dobově rozšířenému pojmu van Tieghema „littérature générale", tj. zkoumání jednoho uměleckého směru v několika literaturách, Mathesius považoval za vhodně zvolené, poněvadž se netýká pouze anglické filologie, ale „celé evropské situace literární".[11] Rovněž ocenil badatelův zájem o jazyk jako výrazový prostředek na konci 18. století charakterizovaném v lingvistickém myšlení strukturalistům blízkým principem absence historického hlediska. V souvislosti s tím 25. 1. 1929 Mathesius informoval Wellka o nové, „literární" orientaci Pražského lingvistického kroužku vzhledem k připravovanému mezinárodnímu kongresu slavistů v Praze 1929: „... je tu zajímavý rozvoj našeho lingvistického kroužku i směrem k bádání literárnímu. Je to zejména zásluhou ruských přednašečů, kteří referují o výsledcích ruské školy formalistické, ale v lednu přednášel u nás i např. prof. Fischer o rýmech u Otokara Březiny. Rozvoj stylistického bádání šel paralelně rychlým krokem ve Francii, v Německu i na Rusi. Je to pole, které má velikou budoucnost. Pro mne je zejména to důležité, že se tu ukazuje příbuznost moderní lingvistiky s moderní poetikou. Do kroužku chodí i někteří páni ze zdejší německé univerzity, takže jeho mezinárodní zabarvení je silné".[12]

Po návratu do Prahy Wellek dále pracoval na habilitačním spise Immanuel Kant in England (1793–1838), který vyšel roku 1931 nákladem Princetonské univerzity. Badatel jej v listopadu 1931 předložil k habilitačnímu řízení, přičemž navrhl tři alternativní témata habilitační přednášky, která shrnovala šíři jeho vědeckého zájmu a která byla výsledkem pobytu v Anglii a USA: 1. Dvojí Anglie: idealismus a empirismus v anglické literatuře, 2. Poezie anglického baroku a 3. Anglická estetika 18. století a její evropský význam.[13] Profesorský sbor v čele s děkanem O. Hujerem zvolil 3. 12. 1931 habilitační komisi ve složení

B. Trnka, V. Mathesius a O. Fischer, aby prozkoumala hodnotu předloženého spisu a dosavadní vědeckou činnost uchazeče. Komise zároveň přibrala J. B. Kozáka jako odborného experta pro filozofickou stránku habilitační práce. Oficiální Zpráva komise o habilitaci Dra René Wellka z dějin anglické literatury z 25. 1. 1932 stručně zrekapitulovala Wellkovu vědeckou biografii a zhodnotila uchazečovy studie a doktorskou disertaci, přičemž největší pozornost věnovala habilitačnímu spisu Immanuel Kant in England (1793–1838), kde ocenila mnohostranný záběr „antikvářský, filozofický a literárněhistorický".[14] Mathesius se k Wellkově práci vyjadřoval nikoli jen z pozice anglisty, ale i jako poučený teoretik literárních dějin, jehož raná disertační práce Tainova kritika Shakespeara (1906) nesla příznačné vymezení Příspěvky k dějinám pokusů o zvědečtění literární historie, které svým důrazem na srovnávací a analytický výklad konkrétních textů rezonovalo s Wellkovým úsilím o postižení objektivnějších, strukturních zákonitostí literárního procesu.[15]

Rozsáhlá monografie, která směřovala do oblasti kulturněsrovnávacích dějin, se z komparatistického hlediska zabývala recepcí kulturního a filozofického fenoménu v jinonárodním prostředí, konkrétně pronikáním Kantovy teorie do spekulativní tradice anglické na přelomu 18. a 19. století. Komise nejvýše vyzdvihla třetí kapitolu Samuel Taylor Coleridge and Kant, kde badatel doložil esteticko-imaginativní modifikaci Kantových abstrakcí v Coleridgeově díle, zejména v jeho rukopisné Logice (1822). Wellek zároveň prostřednictvím Coleridgeova portrétu ukázal na genetické kontakty a typologické analogie mezi literaturou anglického romantismu a německou idealistickou filozofií. S odvoláním na doporučení princetonské komise práce k tisku a kladné vyjádření J. B. Kozáka, který Wellka hodnotil jako „schopného historika filozofie"[16], komise schválila habilitační práci a připustila kandidáta k dalšímu řízení: „Jsou to výsledky, které dlužno uznat a jejichž hodnota se nezmenšuje tím, že autor z přemíry mladé horlivosti popřál některým výkladům místa neúměrně velkého."[17] Hlavním tvůrcem kolektivního habilitačního posudku se stal V. Mathesius, jehož pozdější recenze Wellkovy monografie textově přejímala většinu formulací oficiální Zprávy komise o habilitaci Dra René Wellka z dějin anglické literatury. Mathesius s odvoláním na četné zahraniční reference ocenil literárněhistorické doplnění dějin anglického písemnictví o zapomenuté postavy a zejména o teoretické propracování specifičnosti Coleridgeovy filozofie, která odrážela působení nejrůznějších, často protikladných vlivů v anglické myšlenkové tradici.[18]

Po úspěšném zvládnutí habilitačního kolokvia v březnu 1932 a veřejné habilitační přednášky v dubnu téhož roku na téma Dvojí Anglie: idealismus a empirismus v anglické literatuře bylo na návrh komise usnesením profesorského sboru filozofické fakulty všemi hlasy navrženo udělení „venia docendi" v oboru dějin anglické literatury. Habilitační přednáška korigovala tezi o převažujícím vlivu realisticko-empirické linie v anglické literatuře, která formovala normotvorný ideál pozitivní životní etiky.[19] Wellek naopak vyzdvihl spekulativní

idealismus, neoplatonský způsob myšlení hojně reflektovaný např. v anglické renesanční a romantické poezii motivy absolutna, vyšších idejí, svobodného ducha, touhy po mravním kosmu věčných hodnot. Wellek tím prokázal spojitost mezi anglickou idealistickou tradicí a rozkvětem básnického vývoje v období alžbětinské renesance a kontemplativní romantiky. Formálním potvrzením ministerstva školství a národní osvěty v červnu 1932 Wellek jako soukromý docent anglistiky mohl zahájit přednášky, zároveň jej ministerstvo od školního roku 1932–1933 pověřilo částečným převzetím některých úvazků V. Mathesia, který byl uvolněn pro vědeckou práci. Např. již v roce 1933 Wellek sestavil podle Mathesiových literárněhistorických přednášek vysokoškolská skripta Dějiny anglické literatury, které zachycovaly úsek od sklonku středověku až po realistický román 18. století.[20] Jestliže od letního semestru 1933 Wellek zastoupil Mathesia vedením oddělení pro novou literaturu v anglickém semináři, kde vedl přípravná cvičení z Úvodu do anglické filologie, od školního roku 1933–1934 působil již jako zástupce ředitele semináře řádného profesora V. Mathesia, za něhož přebral některé literárněhistorické přednášky. Např. ve školním roce 1933–1934 Wellek ohlásil téma Anglická literatura v době viktoriánské, v němž se soustředil na význačné osobnosti literárního života, u nichž se vlastní umělecká tvorba prolínala s literárněkritickou činností (Carlyle, Tennyson a další).

V. Mathesius rovněž Wellka doporučil nakladatelství F. Borového, které za redakce germanisty H. Siebenscheina vydávalo rozsáhlý ediční projekt naučných svazků Co číst (Praha, 1935) heslovitě informující o osobnostech a titulech světové literatury. Wellek pro druhý svazek Co číst z literatur germánských vedle stručného historického náčrtu zpracoval hesla osmnácti anglických a amerických románů posledních deseti let. Populárně koncipovaná slovníková příručka byla založena na výrazně axiologickém kritériu: na „výběrové" koncepci světové literatury ve smyslu reprezentativního souboru tzv. čítankových, nejznámějších děl (great books). První svazek věnovaný slovanským literaturám trpěl metodickou roztříštěností početného autorského kolektivu, v jehož čele stáli J. Horák, K. Krejčí a redigující J. Heidenreich-Dolanský. Druhý svazek, který vznikal pod patronací O. Fischera a na němž se vedle Wellka podíleli P. Eisner (německá literatura) a M. Lesná-Krausová (skandinávské literatury), se vyznačoval ucelenější metodologií, především však promyšlenějším zasazením konkrétního díla do literatury obecné jako dynamického poměru slovesných tvarů a struktur. Nejednotné vymezení systému slovanských literatur, konkrétně otázka, jakým způsobem národní literatury vstupují do vyšších celků, zda jednotlivě či v širším rámci obecnějšího vývoje, vyplývalo z rozdílného chápání obligatorních rysů slovanského písemnictví. J. Horák v této souvislosti konstitutivní funkci nejednotné slovanské literární kultury spatřoval v duchu masarykovské ideologie v mravním křesťanském idealismu a v systematickém pěstování intenzivnějších slovesných relací slovanské vzájemnosti, zatímco K. Krejčí, který vycházel z teze F. Wollmana o rozdvojení slovanské kultury mezi latinský Západ a byzantský Východ jako dvou variant kultury středozemské,

považoval za hlavní znak slovanských literatur integraci a zprostředkování slovesných a ideových vlivů mezi Západem a Východem. Pojetí literatury jako studia literární struktury určitého internacionálního společenství ve vzájemných korespondencích a koincidencích, které bylo uplatněno ve druhém svazku, jednoznačně vycházelo z tradice české školy literární komparatistiky, jak ji představovali Wellkovi učitelé O. Fischer, V. Tille aj. Wellkovo kompoziční pojetí hesla se vyvarovalo popisné parafráze obsahu či sociologizujícího portrétu, rovněž na rozdíl od P. Eisnera tu byla omezena metoda subjektivního „vciťování" do textu a hodnotová identifikace se „zamilovaným" autorem. Wellkova hesla naopak směřovala ke zhuštěné syntetizující charakteristice, která historický přínos vyvozovala z citlivé kombinace rozmanitých hledisek estetických, žánrových a jazykových. Přísný výběr anglického a amerického románu zdůrazňoval autorskou individualitu, její osobitost ve vztahu k literatuře generální, přičemž podle K. Poláka zde nebyl zanedbáván ani rozumně užívaný diferencovaný zřetel sociologický.[21]

Koncem roku 1933 (21. 12.) Wellek na Mathesiovo doporučení — ve funkčním období Fischerova děkanátu — podal žádost o uvolněné místo lektora českého jazyka a československé literatury na škole slovanských studií při Londýnské univerzitě (School of Slavonic Studies, King's College), kterou založil T. G. Masaryk za první světové války. Mathesius argumentoval jednak Wellkovou praktickou zkušeností z anglosaského světa, jednak umělecky orientovanou znalostí české literatury. Pro administrativní průtahy bylo žádosti vyhověno až v srpnu 1935. Wellek si od funkce „research fellow" sliboval zlepšení materiálních poměrů, především „osvobození z výdělečných prací a možnost nové velké badatelské práce v knihovně Britského muzea. Mám několik plánů, z nichž Dějiny anglické literatury se mně zdají nejnadanější".[22] Je zajímavé, že služební smlouva z 30. 9. 1935 neurčovala přesně hodinovou dotaci pedagogického úvazku, stanovila pouze vykonávat příslušná cvičení a přednášky podle pokynů Londýnské univerzity. Wellek měl povinnost o své studijní a vědecké činnosti předkládat písemné zprávy ministerstvu školství a národní osvěty prostřednictvím Vyslanectví Československé republiky v Londýně, rozhodující slovo v otázce ukončení nebo prodloužení pobytu měl profesorský sbor FF UK a stanovisko školitele V. Mathesia[23]. Po schválení ministerstvem školství a národní osvěty Wellek 5. 10. 1935 odcestoval na roční lektorát do Londýna, kde setrval až do září 1939. Pětiletý pobyt v Anglii neznamenal zpřetrhání kontaktů s domácím vědeckým prostředím: Wellek v tomto období souběžně publikoval v českých i zahraničních odborných periodikách a rovněž participoval na přednáškové činnosti Pražského lingvistického kroužku (např. 1. 10. 1937 přednesl referát o Vývoji anglické literární historie[24]), mj. na Mathesiovo doporučení v letech 1936–1939 zpracoval pět hesel do Dodatků Ottova Slovníku naučného nové doby (Novohegelovství, Novorealism, Rashdall Hastings, Royce Josiah a Russel Bertrand).[25]

V Anglii a později od roku 1939 v USA Wellek přispíval do odborných komparatistických periodik Scrutiny, Slavonic Review, German Life and Letters, Central European Observer aj.; ačkoli studie, které tematicky čerpaly z bohemistiky a srovnávací literární vědy a které byly v modifikované podobě zařazeny do poválečného souboru Essays on Czech Literature (Haag, 1963), měly převážně sumarizující, informativní ráz, přesto se v nich proporčně střídala minuciózní analýza konkrétního problému se syntetizujícím pohledem a kontextovým viděním víceoborových souvislostí. Wellek zde hodnotil např. kulturní situaci v Československu, Máchův vztah k anglické literatuře a zejména k Byronovi, meziválečnou českou literaturu či v anglosaském kontextu podepřel vývody členů Pražského lingvistického kroužku v polemicky vyhroceném sporu s německým slavistou Konradem Bittnerem. Badatel dále kriticky recenzoval české vědecké monografie, např. práci J. Šusty Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví, knihu Z. Nejedlého o T. G. Masarykovi, kolektivní Československou vlastivědu aj., resp. načrtl monografické portréty osobností spjatých se západní kulturou (K. Čapek, O. Fischer aj.). Ke koncepčně a materiálově nejpůvodnějším patřily stati z oblasti kulturně srovnávacích dějin zabývající se receptivitou a uměleckou reflexí Čechů v anglické civilizaci či historickým soužitím Čechů a Němců v českých zemích.[26]

Hlavním cílem lektorátu bylo zvýšení zájmu o výuku češtiny u anglických posluchačů, přičemž Wellek, který se snažil skloubit pedagogickou práci s badatelskými plány, měl za úkol mj. realizovat „vnější akviziční činnost populárními přednáškami o Československu".[27] Z těchto důvodů Wellek navrhl B. Trnkovi vytvořit praktickou učebnici češtiny pro anglicky mluvící cizince na Škole slovanských studií, která měla být vydána českým státním nakladatelstvím pod patronací H. Siebenscheina. Jestliže Wellek chtěl koncipovat komplexní a metodicky uspořádanou pedagogickou pomůcku včetně literární antologie, jejíž součástí měly být gramatické přehledy, články, konverzační cvičení, ale i reprezentativní ukázky z české prózy a poezie, nakladatelství sledovalo ryze utilitární potřeby a požadovalo pouze komerční příručku pro jazykovou výuku cizinců. Praktickou podobu učebnice nakonec napsal B. Trnka, když Wellek se svého spoluautorství vzdal.[28]

Již během zahraniční stáže Wellek pomýšlel na mimořádnou profesuru na Karlově univerzitě. Vzhledem k plnému obsazení pražské anglistiky, kde „není nyní velkých vyhlídek pro třetího anglistu"[29], jak sděloval soukromému docentovi B. Trnka v roce 1936, Wellek v průběhu následujícího roku 1937 se chtěl ucházet o uvolněné místo, které vzniklo úmrtím F. X. Šaldy a penzionováním V. Tilleho. Jedno z míst mělo být užito pro nově zřízenou profesuru francouzské literatury, druhá stolice po V. Tillem měla zůstat srovnávací literatuře, jejíž tradice sahala až k J. Vrchlickému. Zejména V. Mathesius se domníval, že Wellkovo téma habilitační práce odpovídá soudobému pojetí komparatistiky, která se vlivem tezí van Tieghemovy monografie La littérature comparée (1931) zabývala třemi základními okruhy problémů: působením jedné

literatury na druhou („littérature comparée" zkoumající binární vztahy mezi dvěma literárními jevy) a dějinami téhož literárního proudu v širokých oblastech, tj. zobecnění větších literárních celků („littérature générale"). K tomu přistupovala široce chápaná literární teorie zahrnující i vývoj teoretického myšlení. Mathesius v dubnu 1937 Wellkovi navrhl ucházet se o profesuru srovnávací literatury: „Vaše habilitační práce se týkala vlivu německé literatury v Anglii a mimoto se zabýváte teorií literární historie. Vedle toho znáte dobře oblasti dvou velkých literatur, německé a anglické. Daly by se tedy nalézt argumenty pro návrh týkající se Vás a mohly by zvítězit, protože kandidáta specializovaného v srovnávací literatuře asi nebude."[30] I přes kladné stanovisko germanistů O. Fischera a J. Janka Wellek nekandidoval: jednak převážily pochybnosti profesorského sboru o účelnosti obsazení profesury v oblasti srovnávacích dějin moderní literatury, jednak tradice komparatistiky byla výrazně spjata s románskou filologií — o mimořádnou profesuru se ucházel Šaldův žák, romanista V. Černý. Rovněž nevyšlo Mathesiovo a Fischerovo úsilí konstituovat vedle profesury pro srovnávací literatury románské a slovanské i specializovanou profesuru pro srovnávací literatury germánské.[31]

Jednoroční lektoráty byly na Wellkovy opakované žádosti o zproštění konat docentské přednášky a o zachování „venia docendi" neustále prodlužovány díky vědeckým referencím V. Mathesia, který např. v dopise profesorskému sboru z 23. 2. 1937 konstatoval, že se Wellek podle vyjádření známého profesora Setona Watsona osvědčil publikačně i vědecky a že prodloužení lektorátu je v souladu s potřebami anglistiky na Karlově univerzitě: prospěje i samotnému kandidátovi, který si sbírá v Anglii materiál jednak pro kritické dějiny anglické literární historiografie, jednak pro historii známosti Čechů a Čech v Anglii.[32] Mathesius zároveň Wellka požádal, aby vedle řádných půlročních vědeckých výkazů zasílaných ministerstvu školství a národní osvěty podával i mimořádné zprávy informující o anglických kulturněpolitických aktivitách, konkrétně Mathesia zajímalo smýšlení vysokoškolských profesorů o nacistickém Německu, možnosti poskytnutí stipendií nadaným lingvistům z Říše.[33] Wellek již v říjnu 1936 byl oficiálně ministerstvem školství a národní osvěty prostřednictvím československého Vyslanectví v Londýně vyzván, aby pravidelně referoval o „důležitých zjevech kulturních styků britsko-československých i styků s jinými národy a státy".[34] V roce 1938 Mathesius další Wellkovo setrvání v zahraničí profesorskému sboru FF UK konkrétně zdůvodnil potřebou shromažďování a systemizace pramenů k rozsáhlé práci o dějinách anglické literární historie, která bude publikována jako samostatná monografie nákladem Oxfordské univerzity: „Je to fakt pro naši fakultu jistě potěšující, že práce jejího docenta bude tímto způsobem za hranicemi uznána. U Wellka bude to již podruhé, neboť také jeho práce habilitační byla vydána způsobem podobným, a to nákladem university princetonské ve Spojených státech. Je tudíž zřejmo, že i vědecká kvalifikace Wellkova dalším pobytem v Anglii jenom získává."[35]

V květnu 1939 Wellek sdělil pražské fakultě svůj záměr přijmout nabídku z Iowa State University v USA a od září téhož roku přednášet na katedře anglické literatury o tématu své habilitační práce: o teorii a metodách literární historie a o dějinách románu pro „graduate students"; zároveň v dopise profesorskému sboru z 23. 5. 1939 sliboval i na novém pracovišti „pracovat ve prospěch šíření znalostí o české kultuře".[36] Wellek, který nechtěl přervat definitivně svazky s mateřskou univerzitou, znovu žádal o prodloužení „venia docendi" a o kladnou referenci pražské Filozofické fakulty, která byla podmínkou udělení amerického víza. Wellkův návrat do Prahy neumožňovaly nové politické poměry po březnu 1939, rovněž jmenování vědeckého konkurenta O. Vočadla profesorem anglické literatury v únoru 1939 prakticky bránilo jeho dalšímu postupu.[37] Profesorský sbor FF UK badatelově žádosti vyhověl a „zcela výjimečně" jej zprostil povinnosti konat docentské přednášky ve studijním roce 1939–1940. Je zřejmé, že následné uzavření českých vysokých škol nacisty a pozdější jmenování profesorem slavistiky a srovnávacích literatur na Yaleově univerzitě roku 1946 přerušilo spolupráci s Karlovou univerzitou, resp. přetrhlo existenční pouto s Československem.[38] Nevyšel ani pokus lingvisty A. Isačenka, který jménem nově vzniklého Bratislavského lingvistického kroužku zamýšlel Wellka po roce 1945 získat pro katedru anglistiky na filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě.[39]

Zpráva komise o habilitaci Dra Wellka z dějin anglické literatury a vyjádření J. B. Kozáka představují dosud nepublikované vědecké studie, historicky cenné zejména pro dějiny české komparatistiky v meziválečném období. Stručný kandidátův životopis a zevrubné hodnocení jeho habilitační práce zároveň osvětluje pohled generačně rozdílných, ale metodologicky spřízněných členů Pražského lingvistického kroužku na vývoj a proměny rané Wellkovy vědecké dráhy. Přepisy, které uveřejňujeme v přílohách, pořizujeme z autorizovaného strojového opisu; redigujeme je podle soudobé pravopisné normy, v textu upravujeme pouze evidentní písařské překlepy a chyby v interpunkci.[40]